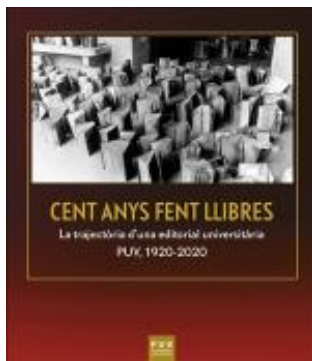

«Cent anys fent llibres: la trajectòria d'una editorial universitària: PUV, 1920-2020»

Simón, Maite (ed.). *Cent anys fent llibres: la trajectòria d'una editorial universitària: PUV, 1920-2020*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2021. 374 p. ISBN 978-84-9134-894-8. 30 €.

La Universitat de València ha publicat una obra de gran format sobre el seu primer segle com a editorial productora de llibres i d'altres publicacions vinculades a l'activitat docent i investigadora. Si pensem en el binomi indestriable universitat-llibre, ens fa l'efecte que cent anys són poca cosa. Però si precisem que allò que es commemora és l'aparició de la primera publicació periòdica que va requerir d'una certa infraestructura editorial sostinguda en el temps, l'efemèride ens porta a l'any 1920 i a la revista *Anales*. El relat del camí recorregut només podia prendre la forma del llibre que porta per títol *Cent anys fent llibres: la trajectòria d'una editorial universitària: PUV, 1920-2020*. A la coberta, una imatge explícita de resistència: la dels llibres de la Biblioteca de la Universitat malmesos per la riuada de 1957 assecant-se al sol del claustre del carrer de la Nau.

En realitat, aquest llibre de gairebé quatre-centes pàgines editat a cura de Maite Simón –cap d'Edició de Publicacions de la Universitat de València (PUV)– podrien ser-ne dos: el que narra els fets i el que exposa l'activitat de PUV. Al primer, el catedràtic d'Història Medieval Antoni Furió explica la història de la Universitat com a factora de llibres. L'altre, que és coral, ens endinsa en la cuina d'aquest segell editorial.

Simón ens adverteix que en Furió convergeixen «la part protagonista i la part historiadora» en un assaig que és «una narració completíssima i farcida de dades», la qual retrocedeix huit-cents anys en el temps, fins al moment que emergeixen les universitats a Europa. Com el brillant medievalista que és, Furió ens alerta del fet que l'edició universitària, entesa com el control sobre la integritat dels *exemplares* que es reproduïen per centenars a les taules dels copistes mitjançant el sistema de les *peciae* o quadernets, va ser molt anterior a l'aparició de la impremta. A les universitats medievals, el *stationarius* o *librarius* ja era una espècie de protoeditor que revisava la uniformitat de totes les còpies dels manuscrits que els estudiants utilitzaven a l'hora de seguir la *lectio* del mestre. L'embrió del manual universitari, manuscrit encara,

quedava fixat en una estructura que situava el text principal en el centre de la pàgina i els comentaris aclaridors de l'ensenyant a les glosses dels marges. En conseqüència, els incunables no van fer més que passar per la premsa aquesta *mise en page*. Sembla un clar homenatge o picada d'ullet a aquest moment fundacional del llibre universitari que el text del professor Furió vaja glossat.

Si les primeres impremtes acostumen a anar vinculades a l'aparició de les universitats, a València els llibres corrien per la ciutat vint-i-cinc anys abans de la fundació de l'Estudi General, l'any 1501. Llavors València era, junt amb Nàpols, la ciutat més opulenta de la Mediterrània occidental. S'hi va imprimir el primer llibre literari de la península Ibèrica, les *Trobes en lahors de la Verge Maria* (1474), seguides per obres com la traducció valenciana de la *Bíblia*, de Bonifaci Ferrer (1478), el *Tirant lo Blanc* de Joanot Martorell (1490), el *Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència* de Lluís Alcanyís (1490) o el *Vita Christi* d'Isabel de Villena (1497). Tot i aquesta efervescència librària, no va ser fins al 1787 que el pla del rector Blasco va dotar la Universitat amb la figura del bibliotecari major, amb un pressupost anual per a la biblioteca i amb una impremta universitària com la que llavors només tenia la ciutat de Cervera. La impremta no s'arribà a posar en marxa i la biblioteca cremà totalment durant el setge del mariscal Suchet del 1812. Tanmateix, hi ha notícies de finals del segle XVIII que palesen l'activitat editora de la Universitat a l'hora de seleccionar, corregir, controlar i assumir els costos de diferents publicacions. Aquesta activitat va cessar durant el període absolutista. No va ser fins el segle XIX que la Universitat va reprendre la tasca editorial vinculada a la docència i a la incipient investigació, amb l'aparició de les primeres revistes i monografies lligades a la Facultat de Medicina.

El canvi efectiu a un model d'universitat més moderna, qualificada i autònoma, on la investigació anava guanyant més pes al costat de la docència, es va produir a la segona dècada del segle XX. Aparegué llavors *Anales*, la primera publicació periòdica amb peu editorial de la Universitat de València. Els continguts de la revista anaven des de la informació institucional als articles de professors sobre diversos temes i recerques i els resums de tesis doctorals llegides a la mateixa universitat. Per tot això, *Anales* necessitava d'una mínima logística editorial que, després de passar per diferents estadis i nomenclatures, acabà professionalitzant-se i derivant en l'actual Servei de Publicacions. Vint anys després, naixia *Saitabi*, la revista de la Facultat de Filosofia i Lletres, que roman en actiu sota l'administració de la Facultat de Geografia i Història després de successives etapes i refundacions. Al tombant dels anys setanta, *Anales* havia perdut ja pràcticament la seua raó de ser, en aparèixer revistes especialitzades a les diferents facultats i créixer el nombre de monografies i publicacions vinculades a la recerca.

A finals del 1979, encara amb la denominació franquista de Secretariat de Publicacions, comencen a succeir-se els objectius i els equips de gestió que han fet possible el camí d'encerts recorregut pel Servei de Publicacions de la Universitat de València durant més de quaranta anys. Cada mandat ha suposat la consecució d'una fita important:

- 1979-1984. Sota la direcció de Vicenç Rosselló, catedràtic de Geografia, s'assenten les bases del projecte. Es publicaran els primers llibres en

català i naixerà la primera col·lecció del catàleg, «Cultura universitària popular». Aquesta col·lecció, de temes exclusivament valencians, estava feta per experts del món acadèmic, però s'adreçava a un públic més generalista. La Universitat començava a obrir-se a la societat valenciana amb un doble objectiu: democratitzar el coneixement i recuperar el català com a llengua de cultura i de comunicació científica. El 1984, es publicà el primer catàleg, que comptabilitzava 400 títols.

- 1987-1994. Etapa de professionalització i expansió del Servei de Publicacions, el qual va adoptar aquest nom el 1985, amb la direcció del catedràtic de Filologia Catalana Vicent Salvador. Durant el seu mandat s'entrà a formar part de l'Asociación de Editoriales Universitarias Españolas i es va obrir una porta a les fires estatals i internacionals. El segon catàleg es publicà el 1988, amb 227 títols (ja només amb títols vius) i el 1991 el tercer, amb 268.
- 1994-1997. El professor d'Història Moderna Manuel Ardit encapçalà l'etapa de la consolidació de les línies editorials i del creixement de les col·leccions, especialment de les coeditades amb altres institucions o editorials privades. Aquesta activitat, creixent des del punt de vista de la gestió editorial, comercial i administrativa ja era més pròpia d'una editorial dinàmica que començava a fer-se un nom més enllà de l'àmbit universitari que d'un servei de publicacions a l'ús. Tanmateix, la mateixa estructura del Servei de Publicacions, considerat un servei més en la lenta i feixuga lògica funcional de l'administració universitària, en llastava la gestió. En gran part, aquesta tensió va provocar la renúncia d'Ardit a continuar al front del Servei de Publicacions.
- 1997-2010. El catedràtic d'Història Medieval Antoni Furió seria l'encarregat de desencallar la situació. Entre d'altres millores, va introduir els contractes de professionals de l'edició al projecte de PUV, amb implicacions i obligacions laborals degudament retribuïdes. Amb la incorporació de Lluís Miró (Anthropos), Gustau Muñoz (IVEI-Alfons el Magnànim) i Vicent Olmos (Afers) culminava el procés d'adequació dels perfils professionals específics del món de l'edició per fer de PUV un veritable segell editorial. L'enfortiment del vessant extraacadèmic i de la mirada cap a fora van acabar de convertir PUV en una de les millors editorials de l'àmbit català en matèria d'assaig i pensament i en la millor de les editorials universitàries espanyoles, atesa la llarga llista de premis i reconeixements acumulats els últims vint anys. En efecte, l'aposta pel llibre d'alta divulgació en coedicions estratègicament lligades amb institucions i editorials privades ha sabut retornar a la societat valenciana la inversió feta en la formació dels investigadors i investigadores, alhora que l'esperona amb materials del saber i del pensament lliure, crític i independent del poder. El resultat es pot il·lustrar amb una sola dada: només l'any 2009 aparegueren més de tres-centes referències i ressenyes en premsa dels llibres de PUV.
- 2011-2020. Els anys del mandat de Josep Lluís Canet, catedràtic de Filologia Espanyola, han estat els de la normalització digital, tant en la producció i circulació dels llibres editats per PUV (totes les publicacions s'editen simultàniament en paper i en digital) com en la digitalització del seu fons anterior.
- Finalment, l'actual direcció de PUV, en mans de la catedràtica de Filologia Espanyola Teresa Ferrer, treballa en la consolidació del

reconeixement i l'acreditació de la qualitat de les publicacions de PUV. A dia de hui, quatre col·leccions del seu catàleg tenen el Segell de Qualitat en Edició Acadèmica-Academic Publishing Quality, que distingeix la qualitat de les publicacions en l'avaluació dels mèrits de l'activitat investigadora.

La segona i la tercera part del llibre, «La cuina dels llibres» i «La revolució editorial» –que ben bé podrien anar juntes sota un sol epígraf, atesa la continuïtat del seu contingut–, donen veu als principals implicats en la transformació del Servei de Publicacions en el segell editorial que hui és PUV.

Maite Simón, cap d'edició de PUV, enceta aquest apartat amb una metàfora molt ben trobada: l'editora com la partera, la matrona que ajuda a donar a llum un llibre. Com passa amb les comares, la professió d'editor s'aprèn amb estudis, però s'assoleix realment amb molts anys de pràctica. És interessant també la reflexió que fa sobre la responsabilitat de l'editor en la coherència i el rigor del catàleg, presidida pel compromís a l'hora de publicar llibres que la lògica empresarial de les editorials privades no permetria existir, millorant així la «bibliodiversitat» tan amenaçada en els temps que vivim.

De la importància del catàleg i de les col·leccions que el conformen, se n'ocupen, amb diferents aproximacions, l'historiador Pau Viciano, l'assagista Gustau Muñoz i l'editor Vicent Olmos. Viciano fa un repàs ampli per les principals col·leccions d'un catàleg amb més de tres mil títols vius, que barreja el llibre acadèmic amb edicions més generalistes adreçades a un públic interessat sobretot en pensament i debat. Les humanitats, en tots dos casos, són les que més col·leccions i monografies impliquen, sense menystenir la divulgació científica de qualitat i d'actualitat, present en col·leccions tan actives com «Sin fronteras» (2005) o en revistes tan reconegudes com *Mètode* (1992). De les vint col·leccions pròpies que conformen el catàleg esmentades per Viciano, «Oberta» (1986) és la més extensa, la més emblemàtica i la primera a patir una escissió en forma d'una nova col·lecció: «Història» (1998). Potser aquesta última col·lecció, que combina traduccions d'obres d'historiadors de renom internacional amb la producció local, és la que millor exemplifica les tres funcions que donen sentit a les publicacions universitàries: la transmissió del saber amb materials d'estudi i aprenentatge per als alumnes, la publicació dels resultats de les recerques fetes al si de la universitat, i la projecció social d'aquests materials. Títols com *El retorn de Martin Guerra* de Natalie Zemon Davis (PUV, 2005), *El formatge i els cucs* de Carlo Ginzburg (PUV, 2006) o *Qui va arrancar les reixes a Monte Lupo?* de Carlo M. Cipolla (PUV, 2009) formen part del catàleg d'aquesta col·lecció, i són alhora bibliografia bàsica per als alumnes i obres d'un cert predicament social. Alguna d'elles fins i tot ha estat portada al cinema en més d'una ocasió.

Els llibres de PUV corren, doncs, per fora de les aules, en gran part, gràcies a la visibilitat que tenen les col·leccions coeditades amb altres institucions i editorials, una vintena a dia de hui. Sobre aquest tema reflexiona Vicent Olmos, posant l'accent en dues col·leccions de PUV: «Feminismos», coeditada amb Càtedra, i «El món de les nacions», amb l'Editorial Afers. De la primera, Olmos diu que podria ser «la millor i més completa de les editades en espanyol», i ho constata fent una revisió a la nòmina d'autores que integren la col·lecció, de Simone de Beauvoir a Judith Butler, passant per

Betty Friedan o Victòria Camps. De la col·lecció «El món de les nacions», l'editor posa l'accent en els investigadors internacionals que aplega. Els refereix des de les seues diferents aproximacions (història, sociologia, teoria de la cultura, gènere...) a l'hora de pensar el nacionalisme com «...una de les forces configuradores del món contemporani, per a bé i per a mal». Els autors són, doncs, el «nervi», l'actiu més important d'un projecte editorial, junt amb l'equip humà que el desenvolupa. D'això ens parla Gustau Muñoz, que reflexiona sobre la importància de comptar amb autors de fora de l'àmbit acadèmic per tal d'enfortir la projecció social de l'edició universitària. D'aquesta manera és, segons l'assagista, com PUV ha acabat formant «...part de la galàxia editorial normal i corrent» i bastint un catàleg «intens i extens» que ha esdevingut la seua millor carta de presentació.

Després està la materialitat, el moment de vestir el text, de fixar el discurs en un suport: la part de la forma, en paper però també en digital, és decisiva. En una societat en la qual el llibre ha passat de ser un «producte de demanda» a convertir-se en un «producte d'oferta», com diu el gerent de PUV, Lluís Miró, l'edició també és un exercici de seducció. L'article de David Lluch, corrector de PUV, i l'entrevista entre l'escriptor Martí Domínguez i el tipògraf i escriptor Josep Palàcios, aborden les particularitats formals de l'edició. El primer fa una sèrie de consideracions, tan interessants com entretingudes, sobre l'abast d'una professió gairebé invisible, la de corrector. Reflexiona sobre les mil i una particularitats del món dels signes ortogràfics, abreviatures, acrònims i majúscules, on encara no s'ha maquinat l'algorisme capaç de discernir-ne els usos. Per la seua part, Domínguez i Palàcios mantenen una conversa deliciosa al voltant de l'*ars nigra* i de la tipofília d'aquest impressor artesà que, com el malaguanyat Franco Maria Ricci, evidencia maneres bodonians en les seues compaginacions. No debades, el tipògraf suecà posseeix un original del 1787 eixit de la impremta (i segurament de les mans!) del mateix Giambattista Bodoni. Amb l'inequívoc segell Palàcios, creix des del 1998 la col·lecció més bella de PUV, «Fonts històriques valencianes», que va rebre el premi a la millor col·lecció dels Premis Nacionals d'Edició Universitària, l'any 2003. Els més de vuitanta títols d'aquesta petita *monumenta Valentiae historica* posen a l'abast dels investigadors materials de recerca de primera mà en edicions acuradíssimes. Llàstima, tot siga dit, que el llibre que festeja el centenari de l'activitat editorial de la Universitat de València no haja eixit també de les mans del mestre Palàcios.

El llibre dels cent anys de PUV acaba mirant al futur, amb una cloenda que s'aboca a dues dimensions, la digital i la corpòria. En l'àmbit digital, el Servei de Publicacions de la Universitat de València ha normalitzat la producció, la promoció i la projecció (presència a les xarxes socials, canal YouTube...), la comercialització (venda en línia) i la circulació (préstec electrònic mitjançant la biblioteca digital). En la part tangible, PUV ha estat pionera a l'Estat espanyol en obrir la porta, l'any 2003, d'una llibreria de dos-cents metres quadrats i més de cinquanta metres lineals d'aparadors al ben trobat carrer de les Arts Gràfiques de València, a les esquenes de la Facultat de Geografia i Història. Una llibreria que només ven llibre universitari i coeditat de producció local, estatal i internacional. S'ha de conèixer la ubicació d'aquesta llibreria per poder apreciar convenientment l'oportunitat de promoció i

visibilitat que ha guanyat PUV dins la societat valenciana.

Quan jo estudiava en aquella Facultat, els llibres universitaris els compràvem a una cooperativa entaforada en un baix resclosit i cec del carrer de la Mar que obrava, si fa no fa, com una narcosala. El pany de carrer on ara hi ha els onze aparadors de la llibreria de la Universitat, el que va d'Arts Gràfiques al campus de Blasco Ibáñez, estava ocupat pels vidres bruts i enfosquits amb cortines de vinil d'unes aules on a penes es feia classe. Contra aquells vidres, cada matí, ens pentinàvem, ens repassàvem la roba i adreçàvem el posat els centenars de vianants que corriem a estudi, al Clínic, a l'oficina o al metro. Si fora hui, mai arribaria a classe polida ni a temps perquè em quedaria enganxada al vidre dels aparadors plens de llibres, com una arna borratxa de tanta llum. Una llibreria esplèndida d'una editorial que excel·leix: *sapientia aedificavit sibi domum...* Llarga vida, doncs, a les Publicacions de la Universitat de València i a l'obra que han sabut bastir.

[Neus Castellano](#)

Bibliotecària